

KÖNYVEKRŐL

Gergely A. Dávid (2011): Linking Euro Examinations to the Common European Framework of Reference

A Full Report. Euro Examination Centre, Budapest. 84 o.

Dávid Gergely munkája az EURO-nyelvvizsgáknak a Közös Európai Referenciakeret (KER) szintjeihez történő illesztését mutatja be pontos, szakszerű, minden részletre kiterjedő megfogalmazásban. Az illesztési projektről szóló részletes jelentése az idegen nyelvi mérés és értékelés tárgykörét kibővítő monográfiának is tekinthető, hiszen a szűk szakmai részleteken túlmenően olyan leírásokat is tartalmaz, melyek által azok számára is követhetővé válik a szintillesztés folyamatának progressziója és hierarchiája, akik a mérés és értékelés világával általában, illetve a nyelvpedagógiai és a pszichológiai mérések világával speciálisan foglalkoznak. Ebben az értelemben jól érzékelhetővé válik, hogy mi az, amit az idegen nyelvek mérésmetodikája hátrahagyott a XX. században és mi az, ami az új évezred első évtizedében már létrejött. Ez nem egyszerűen a modern tesztelmélet értékeinek felmutatása a klasszikus tesztelmélet erényeinek megtartása mellett, hanem egy olyan zavarba ejtően gazdag módszertani tár felmutatása, amely a standardok felállítását, bemérését és fenntarthatóságát úgy szavatolja, ahogy azt a XX. században elvégezni még nem lehetett. Természetesen, a mérésmetodikában sincs egyedül üdvözítő, végleges vagy egyetlen módszer – azonban e mű kétségtelenül egy olyan helyes vagy akár a legjobb gyakorlatot mutatja be, amely mind a tesztfejlesztők, mind a felhasználók számára rendkívüli tanulságokkal szolgálhat.

A mű két részből áll: a körülbelül 60 oldalnyi főszövegből és a főszöveg megértéséhez elengedhetetlenül szükséges, mintegy 30 oldalas mellékletből (ennek túlnyomó része táblázat). Egy tágabb olvasóközönség nyilván nagyra értékelné, ha a főszövegben vagy a mellékletekben is néhány szemléltető jellegű, valós vizsgarészlet megjelenne, ám ezt a szerző kerüli. Így viszont a mű csak azok számára élvezhető, akik mind az idegen nyelvi mérésmetodikában, mind a szintillesztés témaköreiben járatosak és terminológiai ismereteik is lehetővé teszik, hogy eljussanak addig az absztrakcióig, amely szinten a szerző mozog. Tekintettel a monográfia műfajára, elfogadom és megértem a szerző azon döntését, hogy az egzaktság kedvéért a sallangoktól mentes szakszöveg mellett döntött. Különösen értékesé teszi a művet az a tény, hogy a nemzetközi szakirodalomban szinte lehetetlen olyan anyagra bukkanni, amely a szintillesztés folyamatát ilyen részletességgel és szakmetodikai felkészültséggel ábrázolja.

Bevezetésében a szerző rámutat arra, hogy már 2001-ben megjelent a Közös Európai Referenciakeret (mágyarul 2003-ban) és szokatlanul rövid idő alatt – elsősorban, de nemcsak Európában – hivatkozási alap lett mind input, mind output oldalon, vagyis mind tantervi, mind értékelési vonalon elméleti és gyakorlati kiindulópontként szolgált. A 2003-ban megjelent Kézikönyv (*Manual*) már arról szólt, hogy miként lehet a nyelvvizsgákat a Közös Európai Referenciakerethez illeszteni¹. Egy évre rá e kézikönyvhöz részletes módszertani kiegészítő is készült (*Reference Supplement*), ami tovább bővíti a szintillesztési folyamat véghezviteléhez szükséges módszertani lehetőségeket². Ebből is látható, hogy *Dávid Gergely* munkája nemcsak a legfrissebb

¹ North, B. (mts.) (2006): *Nyelvvizsgák szintillesztése a KER-hez*. (Fordította: Bárdos Jenő). Nyelvvizsgázata-tási Akkreditációs Központ ISBN 963 229 337 1. Budapest, 183.

² Banerjee, J., Kaftandjieva, F., Takala, S. és Verhelst, N. (2007): *Szintillesztési módszertani segédlet a Nyelvvizsgák szintillesztésére a KER-hez c. kézikönyvhöz*. (Fordította: Horváth György) Nyelvvizsgázata-tási Akkreditációs Központ ISBN 978-963-06-2391-9. Budapest, 192.

tapasztalatokat mutatja be, hanem úttörő jellegű abban a tekintetben is, hogy az alapos empirikus kutatás eredményeképpen képes magát a KER-t bírálni, nem különben képes rámutatni az egyes technikai eljárások hiányosságaira is. Felfedező útján újításokat is bemutat, amelyek hozzájárulhatnak a szintillesztés módszertanának tökéletesedéséhez.

A szerző az EURO-nyelvvizsgák szintillesztésének bemutatásakor elfogadja a Kézikönyv szerzőinek javaslatait. A csereszabatosítási folyamatot ugyanúgy négy részre tagolja: ismerkedési szakasz (a KER szintekkel); specifikáció; standardizáció; empirikus validálás. Az olvasó számára a monográfia akkor válik különösen érdekessé, amikor kiderül, mit változtatott munkatársaival a szerző a 2003-as és 2004-es vizsgák szintillesztési technikáitól a 2007 körül lezajlottakig. Megvilágosító erővel hathat ez a könyv azokra a vizsgafenntartókra, akik a szintillesztésnek nem szakemberei, és nincsenek tisztában azzal, micsoda munkával jár a szintillesztés szakszerű, statisztikailag is igazolható elvégzése a vizsgafejlesztők számára. Jelen esetben a szerző az Első Fázisban (*Stage One*, 9–45. o.) mutatja be azt a szintillesztési szakaszt, amit mai szempontból már nem tart kielégítően széles körűnek. A Második Fázis (*Stage Two*) bemutatása a 45–61. oldalon olvasható.

A vizsgák állandó fejlesztését, karbantartását, a standardok felállítását és betartatását a kortárs mérésmetodikai elméletek és néhány közismert vizsgafejlesztő és kutatóközpont helyes gyakorlata igényli. Azonban Magyarországon kívül nem tudok olyan országról, ahol az államilag akkreditált vizsgák számára a szintillesztést törvényileg kötelezővé tették. A törvényi szabályozás – egybehangzón a nemzetközi mérésmetodikai közvéleménnyel – tekinthető ugyan túlzottnak, de a következményei mégiscsak áldásosak: a Magyarországon akkreditált nyelvvizsgák minőségének színvonala határozottan emelkedett. Vannak, akik továbbra is a szakmai gyönyörűség kedvéért végzik el ezeket a feladatokat, viszont mások kényszerből. Ez utóbbi érthető, ha megvizsgáljuk, hogy számos magyar vizsgafejlesztő milyen szerény körülmények között kénytelen megoldani olyan feladatokat, amelyeket külföldön egész kutatóintézetek bonyolítanak le.

Dávid Gergely esettanulmánya egyaránt fakad az EURO-nyelvvizsgák KER iránti elkötelezettségéből, másfelől abból a kényszerből, hogy Magyarországon a KER szintjei közül a B1, a B2 és a C1 szintek akkreditálhatók mint alap-, közép- és felsőfok. A magyarországi szintillesztési folyamatok 2007-ben kulmináltak, így a vizsgafejlesztők empirikus anyagaikban részben régi adataikra támaszkodtak, másfelől új, teljes mértékben szintillesztett vizsgákat nyújtottak be.

A szerző az előszót követő elméleti részben pontosan megnevezi és feltárja – elmélyült szakirodalmi ismeretei révén –, hogy melyek azok az elvek és eljárások, amelyeket elfogad és alkalmaz a projekt során, ismerteti azokat a szoftvereket, amelyeket a statisztikai elemzésekben felhasznál. Ugyanakkor joggal panaszkodik arra a tényre, hogy kevés a szintillesztettnek tekinthető referenciaanyag és azokat sem lehet egymással összehasonlítani. Az Első Fázisban a szerző mindössze öt tesztfelkészítővel alkotott vizsgálati csoportot, mely alacsony létszámot a projektben a teszteknek az átlagosnál sokkal szélesebb körű vizsgálatával próbálta ellensúlyozni. Hangsúlyoznunk kell, hogy ebben a fázisban a projekt nem foglalkozott a vizsga összes elemével, hanem csak a nyelvtan/szókincs részével, ugyanis a specifikációk nem jelenítették meg kellő részletességgel a konstruktumot. Mivel a KER deskriptorai első soron beszédorientáltságúak és a nyelvikompetencia-összetevő sincs kellő részletességgel kifejtve, fennállt annak a veszélye, hogy a projekt esetleg nem tudja a KER kategóriáit megfelelően fókuszba állítani. Figyelemre méltó, mégsem meglepő fejlemény, hogy a tesztfelkészítők jobban ismerték és többször ragaszkodtak az EURO-vizsgák gyakorlatában kialakult, gyakran meg sem szövegezett elvekhez, mint a KER kategóriáihoz. A standardizációban már több nemzetközileg ismert mintát és módszert használtak. A belső validálás megfelelő minőségének mutatta a vizsgát ahhoz, hogy a külső validálást is elvégezzék, azonban a külső validáció alapján az akkori, vizsgált EURO-nyelvvizsgákat mégsem lehetett teljes körűen szintillesztettnek tekinteni. Az alábbiakban néhány érdekes részletet emelek ki az elemzésekből.

Magyarul: Dr. Jayanti Banerjee és Dr. Sauli Takala (2007, szerk.): *Szintillesztési módszertani segédlet*. Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület-Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ, Budapest.

Annak ellenére, hogy a szerző a projekt felépítésében és leírásában is követte a Kézikönyv javaslatait – főként a referenciaanyagok hiánya miatt –, részleteiben mégis gyakran eltér a Kézikönyv által javasolt megoldásoktól. Az Első Fázisban elvégzett ismerkedési szakasz tapasztalatai között, túlmenően azon, hogy a KER ismerete még nem tűnt kimerítőnek, érdekes az a jelenség, hogy a vizsgafejlesztők bizonytalanság esetén inkább magasabb szintet jelöltek meg, mint amit az valójában a KER-ben elfoglalt. Ez azt is jelentheti, hogy vizsgáztatói gyakorlatukban egyes szinteket kedvezőbben ítélték meg, mint amennyit a KER szerint értek. A szerző publikációjában is megjelenített javaslata az ismerkedési szakasz tapasztalatai alapján az, hogy a Kézikönyv meg kellene, hogy követelje az ismerkedési szakasz minősítő elemzését. Hasznosnak bizonyult továbbá a deskriptorok nem vertikális, hanem horizontális memorizálása és beazonosítása. A specifikációs szakaszban halványan felmerül a vizsgaműfajok és a vizsgaszintek összefüggése. Az olvasó számára meglepő lehet, hogy itt az egyszerű elbeszélés (*Past Narrative*, 19. o.) mellett a leírás (*Present Description*) mint műfaj nem jelenik meg. Az anekdota mint műfaj meglehetősen bizonytalan körvonalú, kétséges kimenetelű mérési eszköz, de ez a megnevezés már a KER eredeti leírásaiban is szerepel. A specifikációs szakasz eredményei azt mutatják, hogy a tesztfelkészítők legerőteljesebben a B1 szintet tudták elképzelni és beazonosítani, a B2 nem volt mindig annyira pontos, míg C1 szinten a KER egyes kívánalmait eltűzöttnek tüntek. Az statisztikai eredmények azt mutatják, hogy az EURO-vizsgák jól illeszkednek a KER leírásaihoz. Ennek a szakasznak többek között az is tanulsága, hogy az empirikus adatokon alapuló elemzéseket az illesztési folyamatban már sokkal korábban be kell vezetni a validációs szakaszok megjelenésénél.

A standardizálási folyamat során néhány nemzetközi vizsgálat már kimutatta, hogy a KER egyes deskriptorai nem is voltak kalibráltak, vagy ebben hibákat mutattak fel, s egyeseket a kalibrációk után átirítottak. Az EURO-vizsgák szintillesztésének standardizálási folyamatában különleges érdekesség a deskriptorok kiválogatása során, hogy a vizsgafejlesztők éppen azokat választották, amelyek nem estek át a kalibráció folyamatán. Örök talány maradhat, hogy a nem kalibrált deskriptorok miért keltenek olyan érzést, hogy magasabb követelményszinteket fejlesztenek ki, mint azok, amelyek átmentek a kalibráció folyamatán. A videó referenciaanyagok vizsgálata után a standardizálás befejeztével megállapítható volt, hogy volt némi különbség a korábbi EURO-nyelvvizsgák és az új KER alapú standardok között. Ez azonban egyáltalán nem meglepő, mert a gyakorlat kritikáját kiállt vizsgafelfogás többnyire erősebb, mint egy tanulás alatt álló új koncepció. A belső validációs szakasz jószágkritériumai megbízható vizsgának mutatják a nyelvvizsgákat – e szakasz egyik tanulsága, hogy a statisztikai adatok nem igazolták a tesztfelkészítők ránézéses jóslatait (*face validity*) – még gyakorlott vizsgáztatók esetében sem. A külső validáció lebonyolítása után bebizonyosodott, hogy B1 szinten a 2003-as vizsga nehezebb volt, mint a 2004-es. Ugyanakkor B2 szinten azt sugallták az adatok, hogy bár a 2004-es teszt könnyebb volt, a bírálók mégis alacsonyabb alsó határértékeket választottak. Összességében az illesztési folyamat azt bizonyította, hogy az EURO-nyelvvizsgák nagy stabilitással rendelkeznek, de az illeszkedés még nem tekinthető teljes körűnek. Ezért az Első Fázis legfontosabb tanulsága az, hogy nem lehet kiválasztani csak valamely vagy néhány vizsgarészt, a teljes vizsga minden egyes vizsgarészét be kell vonni az elemzésekbe. Ez történt meg a Második Fázisban.

A Második Fázis 2007 tavaszán már egy olyan széles körű és módszertanában is rendkívül fejlett eljárás volt, amely sokkal plasztikusabban mutatta be a vizsgafejlesztők felkészültségét. A fejlesztés egyik látványos elemeként a 33. táblában számszerűen is megjelenik az EURO-nyelvvizsgák feladatainak összekapcsolása a KER-rel. Összehasonlíthatóvá vált a jelöltek performanciája is (ld. 52–56. o.), a 35. táblázat már a 2008-as megújított vizsgálatokat is tartalmazza. Végső összesítésében a monográfia hangsúlyozza az ismerkedési szakasz jelentőségét, mivel a KER-szintek ismerete körüli pontatlanságok a szintillesztés későbbi szakaszaiban is gondot okozhatnak. A Kézikönyv elképzeléseinek teljesíthetősége érdekében arra van szükség, hogy minél több teljes körű referenciaanyagot és részletes szintillesztési eljárást publikáljanak, vagyis megismerhetőek legyenek a mérés és értékelés szaktudományában. A módszerek sokat javultak, azonban a technikák kontextustól való függősége még a legvárászosabb új eljárásoknál is tetten érhető. Bár továbbra is érzékelhető bizonyta-

lanság a C1 szint pontosítása körül, az EURO-nyelvvizsgák szintillesztése közben sikerült olyan stabil referenciapontokat találni, amelyek lehetővé teszik azok KER-hez történő szakszerű és pontos illesztését.

Dávid Gergely monográfiája általában a validálás és konkrétan a szintillesztés szempontjából fontos mű, jelentős tudományos újításokat is tartalmaz. Stílusosan, különlegesen szép brit angolsággal és meggyőző terminológiai pontossággal mutatja be a szintillesztési munka elképesztő volumenét és a sikerhez elengedhetetlenül szükséges, részletekbe menő pontosságot. A leírás tükrözi a viszontagságoktól sem mentes, nagy türelmet és precíz munkát igénylő csapatmunka minden állomását, nem különben a projektvezető higgadságát, kreativitását és határozott döntési képességét a kritikus helyzetekben. Ez az úttörő jellegű, kiváló minőségű mű nagy segítséget nyújthat mindazoknak a kevésbé képzett vizsgáztatóknak és vizsgafejlesztőknek, akik még csak most ismerkednek a szintillesztés követelményei által támasztott feladatokkal, vagy még kevésbé tudták elfogadni azt, hogy ez a szakmai minőségbiztosítás folyamatos, szükséges és kívánatos.

Bárdos Jenő

Aila-Leena Matthies és Ehrenhard Skiera (2011, szerk.): Finnország művelődési és oktatási rendszere

Gondolat Kiadó, Budapest. 301 o.

A PISA tanulói teljesítménymérésen elért pontszámok eredményeképpen a 2000-es évek elejétől jelentős érdeklődés indult meg a finn közoktatási rendszer és a finnországi oktatás napi gyakorlata irányába. Különösen azon országok oktatáspolitikai és módszertani szakértői részéről, ahol az oktatási rendszer teljesítményének fokmérőjeként ismerték el a PISA teljesítményméréseken elért pontszámokat, és az országok rangsorában elfoglalt helyezést. Az érdeklődés jelentős volt Európa német nyelvterületein is. Németországban és Ausztriában – eltérően hazánktól – a PISA tanulói teljesítménymérésről és a nemzeti oktatási rendszerek teljesítményéről kialakult vitában erőteljesek voltak a szkeptikus és kritikát megfogalmazó hangok, többnyire az akadémiai tudományosság képviselői részéről.

A hazai nevelés- és oktatáskutatási közegben viszonylag kevés olyan komparatista vagy komparatistikai kutatócsoport működik, amely azt az összetett feladatot vállalja, hogy egy régió vagy ország oktatási rendszeréről monografikus művet ír. Ennek oka kettős. Egyrészt a feltárandó irodalom összegyűjtése, annak feldolgozása, az adott oktatási rendszerről való személyes tapasztalatszerzés és a több tudományterület szempontjai szerinti tájékozódás kapcsolati-ke-, idő- és pénzigényes. Másrészt az utóbbi két évtizedben az oktatással kapcsolatos nemzetközi információáramlásban – különösen a kevésbé ismert régiók és országok esetében – vezető szerepet kapott a szakértői tudás közvetítése. A tényekre, adatokra alapozott megismerés a nemzetek feletti szervezetek adatelemzési és adatközzételti tevékenységének következtében napjainkra az elektronikus megjelenésű szövegek segítségével pillanatok alatt járható út. Ez ugyanakkor egy sajátos hangsúlyeltolódással is jár: az akadémiai tudományosságot, problémafelvetést és nyelvezetet sok esetben a politikai szándékokkal konstruált nyelvezet és világnézet helyettesíti. Hasonló a helyzet Finnország esetében is. Sokat olvasni „finn csodáról”, „finn sikerről”, „finn mintáról”, „kimagaslóan teljesítő finn diákokról és oktatási rendszerről”, s jóval kevesebbet a finn neveléstörténetéről, a jelenben is érvényesülő évszázados tendenciákról, a nemzetközi hatásokról, az évtizedekig zajló, vérre menő oktatáspolitikai küzdelmekről, sőt, az sem egészen világos, kik is a sokat hivatkozott „finnek”. A *Gondolat Kiadó* gondozásában megjelent *Finnország művelődési és oktatási rendszere* cí-